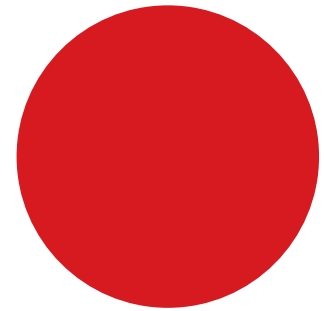

FÖRENINGEN HEMATOLOGISJUKSKÖTERSKOR I SVERIGE – HEMSIS
& SVENSK SJUKSKÖTERSKEFÖRENING – SSF

KOMPETENSBESKRIVNING OCH FÖRSLAG TILL UTBILDNING

**FÖR LEGITIMERAD SJUKSKÖTERSKA
MED SPECIALISERING INOM HEMATOLOGISK OMVÅRDNAD**

*KOMPETENSBEKRIVNING OCH FÖRSLAG TILL UTBILDNING
FÖR LEGITIMERAD SJKSKÖTERSKA
MED SPECIALISERING INOM HEMATOLOGISK OMVÅRDNAD*

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

- 3 FÖRORD
- 4 BAKGRUND
- 5 ARBETSPROCESS
- 6 KOMPETENSBEKRIVNING
- 10 FÖRSLAG TILL UTBILDNING PÅ AVANCERAD NIVÅ FÖR LEGITIMERAD
SJKSKÖTERSKA FÖR SPECIALISERING INOM HEMATOLOGISK OMVÅRDNAD
- 13 LITTERATURLISTA

Produktionsfakta

Kompetensbeskrivningen är antagen av HEMSIS styrelse den 9 oktober 2006

Grafisk form: Satsa Samhällsinformation

Tryck: Brommatryck&Brolins AB 2006

FÖRORD

Föreningen Hematologisjuksköterskor i Sverige (HEMSIS) bildades 1988. Det är en ideell sammanslutning av sjuksköterskor som är intresserade av omvårdnad och behandling vid hematologisk sjukdom. HEMSIS målsättning är att bidra till utveckling av omvårdnad för patienten och stödet till närstående genom att:

- initiera, stödja och samordna utbildning, utveckling och forskning inom hematologisk omvårdnad.
- vara en mötesplats för att stimulera samarbete och kunskapsutbyte både nationellt och internationellt.

Denna kompetensbeskrivning för sjuksköterskor inom hematologisk vård ger uttryck för de rekommendationer som Hematologisjuksköterskor i Sverige (HEMSIS) vill ge avseende yrkesgruppens yrkeskunnande och kompetens och komplettera Socialstyrelsens Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska (2005). Kompetensbeskrivningen för sjuksköterskor inom hematologisk vård har samma struktur som Socialstyrelsens Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska.

Syftet med kompetensbeskrivningen är att:

- bidra till att ge patienter med hematologisk sjukdom en god och säker vård.
- tydliggöra hematologisjuksköterskans professionella roll och vara till stöd för den enskilda sjuksköterskan.
- vägleda vid planering av verksamhet och vid anställningar av sjuksköterskor som arbetar inom hematologisk vård.
- ge underlag och vägledning för arbetet med kursplaner för högskoleutbildning i hematologisk omvårdnad för sjuksköterskor.

Den kompetens som beskrivs avser sjuksköterskor som tillägnat sig kunskap via klinisk erfarenhet och/eller högskoleutbildning i hematologisk omvårdnad. Kompetensbeskrivningen omfattar vård av vuxna patienter med såväl benign som malign blodsjukdom. Kompetens avseende vård av patienter med olika former av blödarsjuka täcks ej in av denna kompetensbeskrivning.

BAKGRUND

Hematologin, läran om blodsjukdomar, har under 1990-talet utvecklats från att ha varit en invärtesmedicinsk subspecialitet till en egen medicinsk specialitet. Anemi till följd av olika bristtillstånd är den vanligaste hematologiska åkomman medan den största delen av den hematologiska specialistsjukvården idag upptas av omhändertagande av patienter med tumörer utgånga från blodbildande organ. Till dessa tumörsjukdomar räknas olika leukemier, lymfom och myelom.

Sjukdomarnas allvarliga och inte sällan recidiverande karakter samt den intensiva behandling med cytostatika och andra immunsupprimerande läkemedel som ofta ges, leder till att patienterna drabbas av många olika symtom och tillstånd som

ställer stora krav på understödande behandling och specifik omvårdnad. Patientens kontakt med den behandlande enheten blir ofta djup och långvarig.

Inom hematologisk omvårdnad möter sjuksköterskan patienter i olika behandlingsskeden som spänner över intensiv kurativ till palliativ och terminal vård. Sjukdomen och behandlingen ger upphov till komplexa omvårdnadssituationer där sjuksköterskan måste uppmärksamma både fysiska, psykiska, sociala och existentiella behov. I föreliggande kompetensbeskrivning tydliggörs sjuksköterskans omvårdnadsområde och de kunskaper som ligger till grund för den specifika kompetensen.

ARBETSPROCESS

Arbetet med att ta fram en kompetensbeskrivning för sjuksköterskor inom hematologisk vård har skett i nära samarbete med Svensk sjuksköterskeförening (SSF) och arbetsprocessen har genomförts i flera steg.

I oktober 2004 genomfördes fyra gruppintervjuer med sjuksköterskor verksamma inom hematologisk vård vid fyra svenska universitetssjukhus. Syftet med intervjuerna var att få information om vilka kunskapsområden som hematologisjuksköterskor ser som centrala inom hematologisk omvårdnad. Parallellt med detta skickades en patientenkät till medlemmar i de 15 lokalföreningarna inom patientföreningen Blodcancerförbundet. Enkäten innehöll två frågor: *Vad är viktigt att en sjuksköterska inom hematologisk vård kan?* och *Vilken förmåga krävs hos en sjuksköterska för att vårda patienter med blodsjukdomar?* Svaren från enkäten visade att patienterna anser det viktigt att sjuksköterskan kan informera om, förebygga och lindra symtom och psykiska reaktioner som följer av sjukdom och behandling. Förmåga till empati och lyhördhet, att kunna förmedla lugn och trygghet, att uppmärksamma anhöriga var kvaliteter som betonades. Inom arbetsgruppen genomfördes även en intern strukturerad gruppdiskussion kring vilken förmåga sjuksköterskor inom hematologisk vård bör ha. Litteratur inom området, ICN:s Etiska kod för sjuksköterskor samt olika kursplaner för kurser inom hematologi användes också som bakgrundsmaterial.

Textmaterialet från enkäter och gruppdiskussioner bearbetades med en strävan att behålla utsagornas karaktär och sorterades sedan under de rubriker som används i Socialstyrelsens Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska. Vid en workshop som hölls i samband med HEMSIS utbildningsdagar 2005 presenterades arbetet och 50 sjuksköterskor gav synpunkter på materialet. Dessa synpunkter behandlades och justeringar gjordes. Därefter skickades förslaget till kompetensbeskrivning till referenspersoner/organisationer för synpunkter. Slutligen utfördes ytterligare justeringar och HEMSIS styrelse beslöt därefter att, den 9 oktober 2006, anta kompetensbeskrivningen.

FÖLJANDE PERSONER HAR INGÅTT I ARBETSGRUPPEN

Berit Bergström, leg sjuksköterska, klinisk adjunkt,
VO Hematologi 50C, Akademiska sjukhuset

Malin Håkansson, leg sjuksköterska, Sektionen för Hematologi
och koagulation, avdelning 4, Sahlgrenska Universitetssjukhuset

Eva Johansson, leg sjuksköterska, med dr, Hematologiskt Centrum,
Karolinska Universitetssjukhuset

Janet Lundquist, leg sjuksköterska, ordförande HEMSIS,
VO Hematologi 50C, Akademiska sjukhuset

Margareta Troeng, leg sjuksköterska, VO Hematologi,
avdelning 4, Universitetssjukhuset i Lund

Gerthrud Östlinder, FoUU-sakkunnig, Svensk sjuksköterskeförening,
har varit adjungerad rådgivare.

Följande personer/organisationer tackas varmt för att ha bidragit med konstruktiva synpunkter på kompetensbeskrivning för hematologisjuksköterskor: Patientföreningen Blodcancerförbundet, de sjuksköterskor som deltog i gruppintervjuer, Elisabeth Dannberg, specialistsjuksköterska, Lena Persson, leg sjuksköterska, med dr, lektor i omvårdnad, Lena Wettergren, leg sjuksköterska, med dr, Joacim Larsen, leg sjuksköterska, med dr, vårdutvecklingssamordnare, chefnätverket inom HEMSIS och styrelsen för Svensk förening för hematologi.

OMVÅRDNADENS TEORI OCH PRAKTIK**OMVÅRDNADSVETENSKAP OCH MEDICINSK VETENSKAP**

Ha förmåga att:	Ha fördjupad kunskap om:
anpassa omvårdnadsåtgärder utifrån den behandlingsfas patienten befinner sig i	kurativ, palliativ, rehabiliterande fas, vård i livets slutskede samt hälsa, välbefinnande och livskvalitet vid hematologisk sjukdom
bedöma psykiska, sociala, kulturella och andliga omvårdnadsbehov som följer av en förändrad livssituation vid hematologisk sjukdom, involvera närstående och vid behov initiera professionellt psykosocialt stöd	behandlingsfaser, kristeori, copingstrategier, olika kulturer, sociala stödsystem, psykosociala stödåtgärder och etiska aspekter i samband med livsåskådningsfrågor
tillämpa farmakologiska kunskaper för säker hantering och administrering av läkemedel som används för hematologisk behandling	antitumorala medel, hematopoetiska tillväxtfaktorer och infektionsbekämpande medel
tillämpa kunskaper om specifika symtom och tillstånd som uppstår i samband med hematologisk sjukdom/behandling för att med omvårdnadsåtgärder kunna förebygga, behandla eller lindra dessa	aptitlöshet, viktförändring, ätsvårigheter, illamående, slemhinneskador, diarré, förstoppning, övervätskning, vätskebrist, ödemtillstånd, smärta, infektion, frossa, feber, andningsbesvär, blödning, fatigue, håravfall, förvirringstillstånd, förändrat yttre och sexuella problem
bedöma risker för nutritions- och ätproblem	nutritionsbedömning, malnutrition, nutritionsbehandling, ätstödande åtgärder och lukt- och smakförändringar
observera och bedöma arten och graden av patientens behov av akut medicinskt omhändertagande	hematologiska sjukdomar och behandlingar, sepsis, blödning, cirkulatorisk påverkan, cerebral påverkan, koagulationsrubbingar, anafylaxi, medullakompression och graft versus host disease (GvHD)
planera arbetet så att patient och närstående får möjlighet till lugn och vila samt medverka till att dygnsrytmen bibehålls i möjligaste mån	sömn och hälsa

BEMÖTANDE, INFORMATION OCH UNDERVISNING

Ha förmåga att:	Ha fördjupad kunskap om:
informera och förbereda patienter som har livshotande sjukdom om behandling och dess biverkningar	behandling och dess biverkningar vid hematologisk sjukdom
informera och undervisa om behandlingstekniker för egenvård samt om egenvård för att förebygga eller lindra besvär orsakade av hematologisk sjukdom och behandling	metoder för patientinformation och patientundervisning
med empati och lyhördhet erbjuda stöd, samtal och närhet, som inger trygghet, tröst och hopp, till patient och närstående	normala krisreaktioner, copingstrategier, uttryck för lidande inom olika kulturer, andlighet, existentiell smärta och samtalsmetodik

UNDERSÖKNINGAR OCH BEHANDLINGAR

Ha förmåga att:	Ha fördjupad kunskap om:
vara observant på blodprovsvärden och undersökningsresultat och vid onormala blodvärden agera adekvat	myelosuppression och referensvärden
medverka vid undersökningar och behandlingar specifika inom hematologisk vård	benmärgsprovtagning och lumbalpunktion samt gällande provförfaringsrutiner
utföra undersökningar och behandlingar specifika inom hematologisk vård	kapillärutstryk och venesection samt gällande provförfaringsrutiner
transfundera blodkomponenter på ett säkert sätt	blodkomponentbehandling och transfusionskomplikationer
hantera och sköta centrala venösa infarter, sonder och gastrostomier så att risken för komplikationer minimeras	olika typer av infarter och relaterade komplikationer
vid enheter där stamcellstransplantationer utförs förbereda patienten inför och övervaka vid tillförsel av autologa eller allogena stamceller	förfarande vid stamcellstransplantation, akuta reaktioner och specifik medicinsk teknisk apparatur

FRÄMJA HÄLSA OCH FÖREBYGGA OHÄLSA

Ha förmåga att:	Ha fördjupad kunskap om:
motivera och uppmuntra patient och närstående till rörelse och aktivitet när inaktivitet kan utgöra en risk för ohälsa	effekter av rörelse och/eller aktivitet vid fatigue, skyddsisolering och långvarigt sängläge
i omvårdnaden av infektionskänsliga patienter förebygga smittspridning samt initiera till egenvård med syfte att minimera risken för opportunistiska infektioner	hygienrutiner, kroppsbarriär, kolonisering, smittvägar, infektionsfokus, patient-, personal- och livsmedelshygien och rutiner vid skyddsisolering
utifrån patientens sjukdomsprognos anpassa information om hälsorisker för att bibehålla/förbättra patientens subjektiva uppfattning av välbefinnandet	faktorer som kan påverka välbefinnandet så som energi- och proteinrik kost, rökning och alkohol
underlätta för patienten att bibehålla sitt sociala nätverk	sociala stödsystem samt förändring av den sociala rollen vid långvarig sjukhusvistelse eller skyddsisolering

SÄKERHET OCH KVALITET

Ha förmåga att:	Ha fördjupad kunskap om:
kritiskt kunna granska och ifrågasätta ordinationers rimlighet	principer för dosering av olika antitumorala medel i förhållande till kroppsytta
följa omvårdnadsdirektiven i vårdprogram för hematologisk vård	aktuella vårdprogram

VÅRDMILJÖ

Ha förmåga att:	Ha fördjupad kunskap om:
reflektera över förhållanden i arbetsmiljön inom hematologisk vård som kan vara skadliga för hälsan samt rådgöra med expertkunniga och samverka med arbetarskyddsansvariga för att undanröja risker	cytotoxiska, allergogena och mutagena läkemedel, riskbedömning
tillsammans med vårdteamet skapa en vårdmiljö som är ändamålsenlig för patientens tillstånd och behov, samtidigt som den är harmonisk och inbjudande	omgivningstemperatur vid febertillstånd lukt- och smakförändringar vid cytostatikabehandling, stimulans av sinnesintryck och hjälpmedel för vilsamma kroppsställningar

FORSKNING, UTVECKLING OCH UTBILDNING

FORSKNING OCH UTVECKLING

Ha förmåga att:

Bidra i arbetet med att utveckla kvalitetsindikatorer inom hematologisk omvårdnad.

Kritiskt reflektera över och analysera den hematologiska omvårdnaden genom att identifiera styrkor och svagheter i den dagliga praktiken.

PERSONLIG OCH PROFESSIONELL UTVECKLING

Ha förmåga att:

Ta ansvar för att initiera egen handledning i frågor som rör vårdssituationer.

Utveckla sin professionella hållning i relationen till patienter och närstående, genom att diskutera och reflektera kring vård-situationer med medarbetare och stödpersoner.

UTBILDNING

Ha förmåga att:

Konsultativt förmedla specifik kunskap till personal inom andra verksamheter och allmänheten.

LEDARSKAP

ARBETSLEDNING

Ha förmåga att:

Organisera omvårdnadsarbetet så att god kontinuitet uppnås genom vårdförlopp och vårdkedja för personer med hematologisk sjukdom.

Prioritera omvårdnadsarbetet utifrån hematologiska patienters behov och arbetsuppgifternas angelägenhetsgrad.

Uppmärksamma, stödja och om möjligt avlasta kollega som är engagerad i krävande/ansträngande patientsituationer/relationer.

SAMVERKAN I VÅRDKEDJAN

Ha förmåga att:

Initiera kontakt med och samordna, informera och samverka med olika yrkesgrupper och vårdteam så att hjälp och stöd ges, till patient som är under hematologisk vård samt dennes närstående för att uppnå kontinuitet, effektivitet och kvalitet.

FÖRSLAG TILL UTBILDNING PÅ AVANCERAD NIVÅ FÖR LEGITIMERAD SJUKSKÖTERSKA FÖR SPECIALISERING INOM HEMATOLOGISK OMVÅRDNAD

Dokumentet beskriver förslag till utbildning för specialisering inom ämnesområdet hematologisk omvårdnad. De delkurser som rekommenderas inom hematologisk omvårdnad bör ingå inom ramen för specialistsjuksköterskeutbildning (kursfordringar om 60 högskolepoäng) eller inom ramen för magisterutbildning (kursfordringar om 60 högskolepoäng varav minst 30 högskolepoäng med fördjupning inom huvudområdet samt fullgjort ett examensarbete om minst 15 högskolepoäng inom huvudområdet) alternativt i en framtid, utgöra basen i en reglerad specialistutbildning med inriktning mot hematologi.

Enligt Högskolelagen (2006:173) skall utbildning på avancerad nivå väsentligen bygga på de kunskaper studenterna får inom utbildning på grundnivå eller motsvarande kunskaper. Utbildning på avancerad nivå skall innebära fördjupning av kunskaper, färdigheter och förmågor i förhållande till utbildning på grundnivå och skall, utöver vad som gäller för utbildning på grundnivå ytterligare utveckla studenternas förmåga att självständigt integrera och använda kunskaper, utveckla studenternas förmåga att hantera komplexa företeelser, frågeställningar

och situationer samt utveckla studenternas förutsättningar för yrkesverksamhet som ställer stora krav på självständighet eller för forsknings- och utvecklingsarbete.

Kompetensbeskrivningen innehåller tydliga beskrivningar av den förmåga och kunskap sjuksköterskor inom hematologisk vård bör uppnå. Kunskaps- och kompetensmålen för specialiseringen inom de olika föreslagna delkurserna skall ligga i linje med kompetensbeskrivningens innehåll. För magister- och masterutbildning finns specifika mål, se Högskoleförordningen (SFS 2006:1053) för närmare information. Hur kursmålen i utbildningen för specialisering inom hematologisk omvårdnad uppnås är av stor betydelse för respektive students progression inom ämnesområdet. Respektive lärosäte som bedriver utbildning i hematologisk omvårdnad har därför ett ansvar att sätta upp kursmål i enlighet med kompetensbeskrivningen samt inom de föreslagna kurserna använda lämplig didaktik och adekvata examinationsformer så att kursmålen uppnås i enlighet med avancerad nivå.

UTBILDNING PÅ AVANCERAD NIVÅ

0–30 POÄNG INOM HEMATOLOGISK OMVÅRDNAD

FÖRKUNSKAPER

Sjuksköterskeexamen och svensk legitimation.

Sjuksköterskeutbildning 180 högskolepoäng enligt 2007 års studieordning, sjuksköterskeutbildning 120 poäng enligt 1993 års studieordning eller sjuksköterskeutbildning enligt äldre studiegångar samt vetenskaplig metod 20 poäng och vid respektive universitet/högskola gällande tillämpning för validering av tidigare studier och erfarenhet.

HEMATOLOGISKA SJUKDOMAR OCH BEHANDLINGAR, 15 HÖGSKOLEPOÄNG

Innehåll

Normal hematopoes

Icke maligna hematologiska sjukdomar

Maligna hematologiska sjukdomar

Diagnostik och behandling

Cytostatikahantering, riskidentifiering och riskbedömning

Blodkomponentbehandling

OMVÅRDNAD VID HEMATOLOGISK SJUKDOM, 15 HÖGSKOLEPOÄNG

Innehåll

Nutrition

Elimination

Smärta

Fatigue

Förändrat yttre

Infektionstillstånd

Infektionsbehandling

Hygienrutiner

Skyddsisolering

Centrala venösa infarter

UTBILDNING PÅ AVANCERAD NIVÅ

31–60 POÄNG INOM HEMATOLOGISK OMVÅRDNAD

FÖRKUNSKAPER

Sjuksköterskeexamen, 180 poäng enligt 2007 års studieordning, sjuksköterskeutbildning 120 poäng enligt 1993 års studieordning eller sjuksköterskeutbildning enligt äldre studiegångar samt vetenskaplig metod 20 poäng och vid respektive universitet/högskola gällande tillämpning för validering av tidigare studier och erfarenhet. Utöver detta bör studenten ha inhämtat 30 högskolepoäng i hematologisk omvårdnad på avancerad nivå.

AKUT HEMATOLOGI OCH STAMCELLSTRANSPLANTATION, 4 HÖGSKOLEPOÄNG

Innehåll

Akuta tillstånd

Fysiologi och patofysiologi

Diagnostik och behandling

Immunologi

Stamcellstransplantation

Vätskebalans

Specifik medicinsk teknisk apparatur

PSYKOSOCIAL OMVÅRDNAD OCH PATIENTENS LÄRANDE, 8 HÖGSKOLEPOÄNG

Innehåll

Etik

Kristeori

Copingstrategier

Kulturell omvårdnad

Livsåskådning

Psykosociala stödåtgärder

Närstående i vården

Palliativ vård

Sexualitet

Patientinformation och patientundervisning

Samtalsmetodik

LEDARSKAP OCH KVALITETSARBETE, 3 HÖGSKOLEPOÄNG

Ledarskap och organisationsutveckling

Kvalitets- och förbättringsarbete

Informatik

SJÄLVSTÄNDIGT ARBETE (EXAMENSARBETE), 15 HÖGSKOLEPOÄNG

LITTERATURLISTA

Berterö C (1996) Living with Leukaemia. Studies on Quality of life, human interaction and caring, Diss. Linköpings Universitet, Linköping.

Gahrton, G. & Lundh, B. (Red.) (1997). Blodsjukdomar. Lärobok i hematologi. 3: e uppl. Natur och Kultur, Stockholm.

Grundy, M. (Ed) (2000). Nursing in Haematological Oncology. Harcourt Pub Ltd.

Högskoleförordningen (SFS 2006:1053).

Högskolelagen (SFS 2006:173).

ICN:s Etiska kod för sjuksköterskor (2002) (Översättning Tamarind) Stockholm: Svensk sjuksköterskeförening.

Johansson E, Eklöf A (2001) Det finns ett behov av en utbildning inom hematologisk vård för sjuksköterskor. Sjukskötersketidningen årgång 17 (4), s150–152.

Johansson E (2003) Central venous access devices in patients with haematological malignancies care, complications and home treatment, Diss. Karolinska Institutet. Stockholm.

Kompetensbeskrivning för legitimerad sjuksköterska. (2005). Stockholm: Socialstyrelsen.

Larsen J (2002) Att genomgå stamcellstransplantation. Patienters uppfattning och symptom, funktionellt status och hälsorelaterad livskvalitet, Licentiatsavh. Karolinska Institutet, Stockholm.

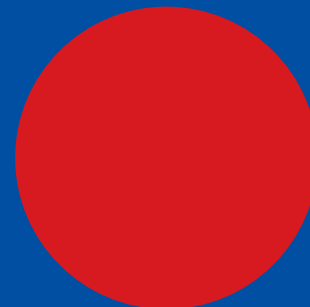
Persson L (1998) Daily life problems from a nursing perspective in patients with acute leukaemia or highly malignant lymphoma, Diss. Lund University, Lund.

Svahn BM (2006) Stem cell transplantation: Home care, graft-versus-host disease and costs, Diss, Karolinska Institutet, Stockholm.

Wettergren L (2002) Quality of life in patients with malignant blood disorders: A clinical and methodological study, Diss. Karolinska Institutet, Stockholm.

KOMPETENSBEKRIVNING OCH FÖRSLAG TILL UTBILDNING

FÖR LEGITIMERAD SJUKSKÖTERSKA
MED SPECIALISERING
INOM HEMATOLOGISK OMVÅRDNAD

Föreningen Hematologisjuksköterskor
i Sverige – HEMSYS
www.hemsis.se

Svensk sjuksköterskeförening – SSF
Baldersgatan 1
114 27 Stockholm
Tfn: 08-412 24 00
Fax: 08-412 24 24
e-post: ssf@swenurse.se
www.swenurse.se